

TEKANO LIKHETHONG TSA MAKHOTLA A PUSO EA LIBAKA TSA LESOTHO - 2011

Basali ba neng ba le thupelong ea ho rupela basali le lopolotiki, Qomoqomong Lesotho.

Photo ka Ntolo Lekau

Palo ea basali ba khethileng likhethong tsa Makhotla a Puso ea Libaka Lesotho ka Mphalane 2011, e theohile ho tloha ho 58% ka 2005, e theohela ho 49.1%¹. Ho theoha hona, leha ho le joalo, ho lumeloa e le sets'oantso se bonts'ang ka kotloloho litabatabelo tsa sechaba sa Basotho kamorao ho phetiso ea molao o mocha oa Kabo ea Litulo tsa Tlatsetso tsa Basali likhethong tsa 2011. Boemo bona bo ntse bo siea naha ea Lesotho ka sehlohlolong litabeng tsa boemeli sa basali linaheng tse ikopantseng tsa hloahloa e ka boroa ho Afrika (SADC).

Liteko tse entsoeng ke Lesotho kabong ea litulo mokhoeng oa ho khetha oa Masiea-sieane boemong ba puso ea libaka, li fana ka thuto e pharalletseng setsiketsing sena se ka boroa ho Afrika leetong le lebisang 2015 - selemo se ts'oailoeng e le sa ho fihlela tekano tumellanong ea tekano le tsoelopele sa SADC (SADC Protocol on Gender and Development). Tokomane ena e its'etlehile ka lipatlisiso tse ileng tsa etsoa ke Gender Links, 'me ea hatisoa le ho phatlalatsoa ke GTZ. Liteboho tse khethehileng ho Mohlomphehi Ponts'o Sekatle, Letona la Puso ea Libaka le Borena, ebile e le Moetapele oa Lekhotla la Mafumahali a Puso ea Sechaba (Democratic Congress); Libakiso Mathlo, oa Women and Law in Southern Africa; Matau Futho-Letsatsi, Lefapheng la Tekano Lekaleng la Tekano, Bacha, Lipapali le Boithabiso; Rethabile Pholo - Komising e Ikemetseng ea Likhetho; Baemeli ba Lekhotla la Mafumahali la Mokha oa Sechaba sa Basotho (BNP); Mpho Mankimane le Ntolo Lekau ka seabo sa bona pokellong ea lintlha tse bopang tlaheho ena.

Puso ea Libaka Lesotho

Makhotla a Puso ea Libaka Lesotho a ne a bopiloe ka Makhotla a Mathomo (Community Councils) a 128, Makhotla a Setereke (District Councils) a 10 le 'Masepala (Municipal Council) a le

Lintlha kholo: Puso ea libaka Lesotho

- Lesotho ken naha ea borena e nang le karolo tse peli tsa puso - 'muso o bohareng le puso ea libaka.
- Puos ea libaka e thongoe ka molao oa puso ea libaka oa 1997 le oa likhetho tsa puso ea libaka oa 1998.
- Lekala la Puso ea Libaka le Borena le fana ka tataiso ea maano le ts'ebetso ho makhotla a puso ea libaka, Lekala le ikarabella phethahatsong ea molao oa puso ea libaka.
- Komisi e ikemetseng ea Likhetho (IEC) e ikarabella phethahatsong ea molao oa likhetho tsa puso ea libaka.
- Makhotla a puso ea libaka a 87.
- Hona le lekhota le le leng (1) la 'Masepala-Motse moholo Maseru.
- Hona le makhotla a 11 a litoropo.
- Hona le makhotla a leshome (10) a litereke a bopiloeng ka boemeli ba makhotla a mathomo le karolo ea borena.
- Hona le makhotla a mathomo a 65 ka hara litereke tse leshome.
- Baemeli ba meetlo ka sebopeho sa marena le bona ba emetsoe ka har'a makhotla.
- Lesotho le ile la tsoara likhetho tsa pele tsa puso ea libaka ka Mots'eanong 2005. Tse latelang tsa ba ka Mphalane 2011.
- Basali ba ile ba etsa karolo ea 58 lekholong (58%) ea kakaretso ea likhetho tsa pele le 49 lekholong (49%) likhethong tsa 2011.

¹ Mapetla, M. 2012. "Tekano boemeling ba banna le basali pusong ea libaka". Likhetho tsa puso ea libaka Lesotho 2012.

mong. Ka selemo sa 2011 Lekala la Puso ea Libaka le Borena le ile la hlahloba bocha sebopeliso sa makhotla a puso ea libaka. Sebopeliso se hlahlobiloeng bocha se na le 'Masepala a le mong le makhotla a litereke a 10; eaba ho thongoa makhotla a macha a litoropo a 11. Makhotla a Mathomo ona a ile a boptjoa 'moho 'me a fokotsehela palong ea 65; e leng se tlang kakaretso ea makhotla a puso ea libaka ho 87.

Lekhotla la 'Masepala

Lena ke lekhota la motes-moholo oa Maseru, 'me le bopiloe ka libaka tse toropong le tse itseng tsa mahae.

Makhotla a Litoropo

Ana makhotla a bopiloe ka litoropo tsa Lesotho tse 11 ho sa kenyeletsoa Maseru.

Makhotla a Mathomo

Makhotla a Mathomo a bopiloe haholo-holo ka metse le sechaba sa libaka tsa mahae.

Makhotla a Litereke

Ana a bopiloe ka boemeli ba makhotla a mathomo, feela ha a kenyeletse litho tsa makhotla a litoropo le 'Masepala.

Libaka tsohle tsa Lesotho li bopiloe ka litereke tse leshome sa naha. Lekala la Tekano, Bacha, Lipapali le Boithabiso le kentse ts'ebetsong liofisiri tsa Tekano tsa Litereke naha ka bophara, ho thusa litereke ho ts'ebetsong sa tsona ea ho akofisa litaba tsa Tekano. Liofosori tsena li sebetsa khafetsa le makhotla a puso ea libaka.

TEKANO LE PUSO EA SECHABA KA SECHABA LINAHENG TSA SADC

Sets'oantso se latelang se bontsa kakaretso ea seo Tekano le Puso ea Sechaba ka Sechaba e lokelang ho se fihlela linaheng tsa SADC ka selemo sa 2015 tlats'a tumellano ea Tekano le Nts'etsopel.

Lipallo tsa Tumellano ea Puso ea Sechaba ka Sechaba ea SADC

PALLO	SEPHEO	PEHELO - 2015
5	Ho kenya letsoho ka mokhoa o matla mafapheng ohle a bophelo.	Mehato e tla nkoa haholo-holo ho shebiloe basali ka sepheo sa ho felisa likhoqetsane tsohle tse ba sitisang ho nka karolo.
12	Basali maemong a ho etsa liqeto.	Bonyane karolo ea mashome a mahlano lekholong (50%) ea maemo a ho taolo mafapheng a sechaba le a ikemetseng a ts'oaroe ke basali; mekhoe ea ho fihlela sena e kenngoe ts'ebetsong.
	Boemeli bo lekanang le puso ea sechaba ka sechaba.	Melao le maano a tlatsetsoe ka mesebetsi ea tlhahiso-leseling sechabeng e tla bonts'a khokahano libakeng tsa boemeli bo lekanang le ho nka karolo ke banna le basali pusong ea sechaba ka sechaba, pusong e ntle le nka karolo ha baahi.
13	Ho nka karolo methating ea likhetho.	Melao le maano a kenngoe ts'ebetsong ho lamella basali ho ba le menyetla e lekanang le ea banna ho nka karolo methating eohle ea likhetho.
	Ho tiisa mekhoe ea ho nka karolo.	Maano le mekhoe ea ts'ebetso sebakeng sa ho: - Matlafatsa boiphihlelo ba basali ho nka karolo - boetapele, ho ba hlokolosi ka tekano le botataisi. - Mekhoe ea ts'ebetso sebakeng sa basali ho etsa liqeto. - Kenya ts'ebetsong le ho tiisa mekhoe ea ho anafatsa ts'ebetso ea tekano. - Sebetsana le khethollo le litloaello tse teng mekhoeng ea ho etsa liqeto.
	Ho kenyeletsa banna.	Koetliso ea Tekano le ho hlophisa hore banna ba kenyeletsoe methating eohle.

LITS'ITISO HO BASALI HO NKA KAROLO LIPOLOTIKING

Sets'oantso se latelang se akaretisa lits'itiso tse bonts'itsoeng ke basali ho nka karolo lipolotiking.

LIPHEPHETSO	MAIKUTLO
Mekhoe, bochaba le litumelo	Bohle ba arabetseng lipotso, ho kenyeletsoa banna le basali ba ile ba amohela hore bochaba le litumelo ke liphephetso tse ka sehloohong tse tobileng boikarabelo ba basali ho fihlela maemo a ho etsa liqeto. Basali ba arabetseng lipotso ba bonts'itse ho hobosoa ka mantsoe ha ba etetse literekeng ho matlafatsa ho nka karolo ha basali.
Ts'ebetso ea mekha ea lipolotiki	Basali ba ntse ba behoa maemong a tlaase kahare ho mekha ea lipolotiki; kapa ba koalletsoe kahare ho mekhatlo ea mafumahali moo ba lebelletsoeng ho thaohela botho le ts'ebetso ea mocha ea bona - hangata molemong oa litho tsa mekha tsa banna.

LIPHEPHETSO	MAIKUTLO
Maemo a basali a moruo	Ka kakaretso basali ba Lesotho ba ikemetse litabeng tsa moruo ha ba bapisoa le banna. Empa maamong a lipolotiki ba ntse ba setse maamong a tlaasana a ba sitisang ho hlahella ka mahetla.
Litsebo tsa mahlale	Litsebo sa mahlale tse ka etsang hore basali ba etse mesebetsi ba nke le boikarabelo maamong a puso ea libaka e ntse e le phephetso basaling ba Lesotho ka lebaka la maemo a ho tseba ho bala le ho ngola. Mekhatlo ea sechaba e ntse e leka, leha ho le joalo, ho koala sekheo sena.

TEKANO LE LIKHETHO TSA PUSO EA LIBAKA

Ho na le mekhoe e 'meli ea likhetho, boemeli ka teka-tekano - *Proportional Representation (PR)* kapa khekhethane - *"party list system"*. Bakhethi ba khetha mekha e tla fumana litulo paramenteng ho shebiloe lipalo tseo e li fumaneng. Bakhetho ka bo-mong ba fumana litulo ka ho latela hore na lenaneng la mekha ba behiloe hokae. Lenaneng le koetsoeng - *Closed List system* - mokha ke ona o etsang qeto ea hore na moiketi o behoa maamong afe lethathamong; 'me hangata sena se etsoa ho its'etlehlile ka khetho e bulehileng kahare ho mokha.

Ka har'a lebatooa kappa mokhoa oa masia-siane (*First Past the Post (FPTP)* system), khetho ea motho e seng ea mokha, hape bakeng sa motho ka har'a lebatooa. Ka hona mokha o ka khona ho fumana lipalo tse itseng, empa eaba ha o na boemeli ka paramenteng. Mokhoa on oa ho khetha o boetse o bitsoa ka hore mohloli o fumana sohle le hoja e ke keng ea eba batho ba bohlokoa ho etsa phetoho kappa molemong oa puso ea sechaba ka sechaba.

2005 Likhetho - litulo tse khethetsoeng basali

Ka selemo sa 2005 Lesotho li ile la hapella mokhoa oa ho fa basali litulo tse mashome a mararo lekholong mabatoeng ohle bakeng sa mokhoa oa khekhethane -ka mantsoe a mang basali ke bona feela ba fuoang monyetla oa ho iketela likhetho mabatoeng ana. Basali le banna ba ka hloisana

"mabatooa a ile a ba a rehoa a matsehal"
Matau Futho-Letsatsi

'moho mokhoeng oa masia-siane mabatoeng a mang a sa khetheloang basali feela. Molao ea Likhetho tsa puso ea libaka o fana ka monyetla oa hore mokhoa on oa ho khethela basali mabatooa o ka potoloha le mabatooa bakeng sa nako ea likhetho, ka makhetlo a mararo, e be ka moro mofuta ona oa hlahlojoa.

"Sethathong, Lesotho le ne le lakalitse ho fihlela pehelo ea SADC ea 30%. Sehlomathiso sa molao oa Likhetho tsa Puso ea Libaka sa 2004 se ile sa kenya ts'ebetsong 'ngoe borarong ea litulo tse ts'oetsoeng basali."
Rethabile Pholo

Basali ba ile ba atleha ho ba le litulo the mashome a mararo lekholong (30%). Hape ba ile ba hlola ka litulo tse mashome a robeli lekholong (28%) mabatoeng a bulehileng, hona ho ile ha nyollela litulo tsa basali ka kakaretso ho mashome a mahlano a metso e robeli lekholong. Hona ho bolela hore joale basali ba ile ba fumana monyetla oa ho ba le matla a ho etsa qeto litabeng tsa ntlafatso ka har'a hloahloa e Afrika Boroa.

Empa hona ho bile le liqholotso. Tsepe Molefe, sehoai ho tsoa sebakeng sa Litjotjela o iel a etsa pale ha a e ba khahlanong le mokhoa ona oa tsebetso oa ho khethela basali mabatooa hobane a ne a re hona ho hatikela litokelo tsa have tsa ho khethoa e le Mosotho. Lekhotla le ile la ahlola molemong oa mokhoa o na oa khetho ka hore ke khethollo e khetheleng (*"justifiable discrimination"*). Ke ho se thabele qeto ena ea lekhotla mekha ea lipolotiki ea fereha Komisi e ikemetseng ea likhetho (IEC) ho hlahloba le ho Kenya tsebetso molao o kenyeletsang Basotho bohle. Mekha ea lipolotiki e ne e batla ho beha banna mabatoeng a mang a ileng a khetheloa basali. Komisi e ikemetseng ea Likhetho e ile ea kena leetong ho ea Tanzania, le neg le kenyeleliste litho tsa mekha e meng le lekala la puso ea libaka (MoLGC). Hona ho ile ha tlisa sehlomathiso sa molao oa likhetho tsa puso ea libaka bakeng sa likhetho tsa puso ea libaka tsa 2011.

Tsepe Molefe le Mateboho Tsepane, ea ileng a hlola lebatooeng le neng le khethetsoe basali Litjotjela, likhethong tsa 2005.

Photo ka Colleen Lowe Morna

Likhetho tsa 2011 - Sets'oants'o sa Tanzania

Komiti ea lipatlisiso litabeng tsa molao ea IEC e ile ea etsa khotaletso hore ho shejoe ka hloko taba ea litulo tse beheletsoeng ka thoko bakeng sa basali ka 30% ka ha mohlomong likhetho tsa 2011 li kek e tsa e ba bonolo jolalo ka tsa pele." Rethabile Pholo

Boithuto ho tsoa Tanzania, hoa tlisa liphetoho molaong oa likhetho tsa puos ea libaka pele ho likhetho tsa 2011. Mokhoa o mocha oa khetho oa fetola mokhoa oa khale oa mabatooa a khetheloang basali, empa oa hlahisa o mocha oa ho boloka litulo tse mashome a mararo lekholong bakeng sa basali, ha mabatooa ona a se tse a bulehile.

Mekhatlo e ikemetseng Lesotho ho kenyeletsoa le mokhatlo oa Women in Law Southern Africa le Gender Links e sebelitse ka thata le Lekala la tsa Tekano le Bacha, lipapali le Boithapallo ho bona hore matsolo a kothetsang palo ea basali ka mashome a mahlano lekhlong a atleha molemong oa basali. Matsolo a ne a atlehisa basali lipolotiking ka litsebo le mahlale litabeng tsa tekano, puso, melao ea likhetho le ho tsoara matsolo a boiketo. Mosebetsi oa GL le makhotla a puso ea libaka o kenyeletsa ho etsa matsolo le phethahatso ea ona. Ka har'a makhotla a mathomo a leshome GL e sebelitse ho thusa basali ho kena lipolotiking le ho ba thusa mats'olong a bona a boiketo.

Basali ba ileng ba atleha ho ba karolo ea lithupelo, Qomoqomong.
Photo ka Ntolo Lekau

Sepheho sa likhetho tsa puos ea libaka tsa 2011

Mokha	Palo ea litho tsa makhotla ka botna kappa botsehalo le palo ea bona bonyane lekhlong				Sepheho sa masiea-sieane bakeng sa banna le basali				Litulo tse khethetsoeng basali	
	Basali	Banna	Litho kaofela	Basali bonyane lekhlong	Basali	Banna	Kakaretso	Basali bonyane lekhlong	Basali	Basali bonyane lekhlong
Ruling LCD	411	280	691	59.5	221	280	501	44.1	221	44.1
ABC	98	84	182	53.8	22	84	106	20.7	22	20.7
BNP	21	13	34	61.7	2	13	15	13.3	2	13.3
NIP	4	2	6	50	0	2	2	0	0	0
LPC	4	3	7	57	1	3	4	2.5	1	2.5
LWP	0	2	2	0	0	2	2	0	0	0
BAC	0	1	1	0	0	1	1	0	0	0
Mekha e meng	14	13	27	51.8	6	13	19	31.5	6	31.5
Ba ikemetseng	30	143	173	-	30	143	173	17.3	30	17.3
Marena	45	108	153	29.4	-	-	-	-	-	-
Kakaretso	627	649	1276	49.1%	282	541	823	34.3%	282	34.0%
	49.1%	50.9%	100%	49.1%	34.0%	65.7%	100%	34.3%	34.0%	34.3%

Mohloli: ho tsoa polokelong ea litaba ea IEC, 2011 le MLGC. E hliphisitsoe ke Matseliso Mapetla, University of Lesotho.

Tafole e ka holimo e bontsa sephetho sa likhetho tsa puso ea libaka tsa 2011, tse inkiloeng IEC le Lekaleng la Puso ea Libaka le Borena². Kakaretso ea 1276 ea litho tsa makhotla ke ea likhetho tsa Mphalane. Palo ena e entsoe ka banna le basali ba ileng ba khethoa ka khetho ea masiea-sieane, litulo tse khethetsoeng tsa basali le marena. Ka hara palo eo, basali ba etsa karolo ea mashome a mane a metso e robong lekhlong feeloane nngoe(49.1%) ha banna ba etsa karolo ra mashome a mahlano lekhlong (50.9%).

Banna ba ile ba bua le basali, ba ba kholisa hore ba se ke ba ema mabatoeng hobane bana le monyetla oa litulo tse khethetsoeng. Ke ka hona ho bileng le palo a theohileng ea basali ka ha joale basa khethoa ka bongata mabatoeng. Pont'so Sekatle

Palo e 282 ea basali ho kakaretso ea 823 e khethetsoe litulong ka khetho ea masiea-sieane, e ba fa karolo ea mashome a mararo a metso e mene lekhlong (34%). Basali ba na ba ile ba atleha hape ho ema le banna mabatoeng a bulehileng. Boemong bona, palo e holimo ea basali ke (221 - 44.1%) ba ileng ba khethoa ho tsoa mokheng oa

Lesotho Congress of Democracy (LCD). Palo ea 61 ke basali ba khethiloeng ho tsoa mekheng e meng ea bohanyetsi, hona le mekha e meraro e menyane e neng e sena basali ho hang. Basali ba 30 kapa 17.3% ea basali ba atlehileng e ne e le basali ba ikemetseng.

Ka hara litulo tse 298 tse khethetsoeng, LCD e ile ea atleha ho hlola boholo ba mabatoa ka - 190 (63.7%) - 'me Basotho Convention (ABC) ea hlola ka 76 (25.5%) ea likhetho, mekha ka bobeli e ile ea atleha bo etsa bonyane palo ea 90% ea litulo tse khethetsoeng.

BASALI BA ETSANG PHETOHO LIPOLOTIKING

Mamorobane Ngakane, Lebatoa - Qacha's Nek, Tsoelikane Community Council

Pele ke kena lipolotiking, K ile ka ithaopa ho sebetse ke le mosebeletsi oa tsa bophelo metseng motseng oa heso. Ka selemo sa 2005 ha ho khethoa puso ea libaka la pele, sechaba sa heso sa nkopa ho se emela likhethong.

² Ka nako ea ho ngola tokomane ena manane a bonts'ang tekano ka litereke le makhotla a ne a s'o beteng ho tsoa IEC. Tokomane ena e bokeletsoe ke Matseliso Mapetla, Tichere ka Sekolong se sehohle sa sechaba tlasa lefapha la lipolotiki le tsa tsamaiso.

Kei le ka thabela monyetla ona ha ke hlokomela hore sechaba sa heso se na le tsepo ho nna. Ke ile ka emela likhetho tlasa mokha oa Lesotho Congress for Democracy (LCD) 'me ke ile ka hapa likhetho. Ka mor'a nako ea ka ea hore lilemo tse hlano lifele, ke ile ka hlokomela hore ho na le mosebetsi o mongata o tlamehang ho etsoa, ka ha ke sa khona ho etsa sohle. Ha ho kenoa mokhahlelong oa bobeli oa likhetho tsa puso ea libaka ke ile ka qeta hore ke tlo em hape tlasa LCD. Ke thaba haholo hobane ke rata lipolotiki. Ke hlola ke re ho basali ba bang lipolotiki ha se ntoa. Re tlameha ho tsehetsanang ka khotso. Basali ha ban a thahasello ea ho ikarabella litabeng tse amang metse ea bona, empa thupelo ho tsa GL e nkentse hore ke be sebete ho nka karolo ke le mosali. Hape ke ile ka hlokalalooa ke molekane ka 2000 a ntsiea le bana ba bane ho ba hlokomela. Hona hi ile ha bolela hore ke tlameha ho sebetsa ka thata ho sebeletsa ba ts'oanang le 'na le bana ba likhutsana motseng oa heso.

Ke khothetse haholo ho sebeletsa sechaba le hore ke tsoane le basali ba kang 'M'e Ponts'o Sekatle Letona la lekala la Puso ea Libaka le Borena le 'M'e Mathabiso Lepono Letana la Lekala la Tekano le Bacha, Lipapali le Boithapallo. Basali ban a ke basali ba matla lipolotiking bao mesebetsi ea bona e bonahalang sechabeng. Ke basali ba tlišitseng phetoho maphelong a batho, motho a ka lakatsa ho tsoana le bona. Ke lumela hore lenna ke etsa phetoho maphelong a batho bao ke phelang le bona. Batho ba bangata ba nkatamela bakeng sa likeletso le bohlabolli, haholo litabeng tsa malapa. Hona ho entse hore ke ikutleo ke le motho oa bohlokoa sechabeng seo ke phelang le sona. Hape ho nkentse hore sechaba sa heso se nkhethe hape likhethong tsa puso ea libaka ho bontsa tsepo ea bona honna.

Mathato Mabitle - Mokhotlong, Sanqebethu Community Council

Ke ile ka emela likhetho tsa puso ea libaka tsa mokhahlelo oa bobeli ke le mosali ea ikemetseng. Motseng oa heso hona le mekhatlo ea baselebetsi ba thusang bakuli metseng, 'me ke eming oa bina. Mekhatlo ena e bopiloe ka basali boholo le banna, 'me e sebeletsa sepheo se le seng sa ho hlokomela bakuli. Hona le basali hape ba Rupertsoeng ho thusa basali ba ba khachane metseng, hore ba tsamaee lihlabo le ho itlhomela ka kakaretso. Ho feta moo, ke boetse ke motho ea ithukhubelitseng haholo litabeng tsa temo, 'me ke atlehile haholo.

Ho holing haka, ke ne ke sena thahasello lipolotiking. Empa ka lebaka la nako, batho ba ile ba bona bohlokoa ba ka, ba nkopa ha emela likhetho tsa puso ea libaka molemon oa hore re tlo ntlatfatsa sebaka sa habo rona. Sechab sa heso sile sa mpha ts'ehetso eohle. Ke ne ke ferekane haholo ho kenela likhetho ke le moikiti ea ikemetseng khahlanong le batho ban eng ba eme ka tlasa mekha ea lipolotiki. Mehopolo ea ka e ne e le hore

ha nka hlola ke tlo sebetsa ka thata ho bona hore litsi tsa bophelo metseng ea heso lib a teng hape tse teng lia ntlatfatsoa, ho etsa bo nnete bah ore batho ba fumana litsebetso le meriana ka nepo. Ke khothaletsa basali bohle motseng oa heso ho nka karolo ka kopanelo litabeng tsa ntlatfatso ho sa tsotellehe hore nab a tsoa mekheng e fe ea lipolotiki. Hoa bohlokoa ke hore ho bonahale basali ba eba teng moo ho etsoang liqeto to amang ntlatfatso ea sechaba.

Qetellong ea litaba, ho bonahetse batho ba mpona ka tsela e fapaneng le pele ha ke ne ke qala ho kenela lipolotiki. Ke hobane ke ile ka sebelisa maikutlo a mang ho tsoa lithupelong tseo GL e ileng ea re tsoarela tsona ka litaba tsa tekano le hore basali ba ka kena lipolotiking le litabeng tsa puso. Kei le ka bolella sechaba sa heso ka tsa thupelo ena le ho ba hlokomelisa ka bohlokoa ba melao ea rona re le Basotho. Qetellong ea litaba, ke ile ka fumana ke le motlotlo ho kena lipolotiking le ho sebeletsa sechaba sa heso. Ke ile ka bona phetoho e kholo ha batho ba ea likhethong tsena ka lipalo tse kholo ho fapana le ha ba lutse mahabona basa kenye letsoho ho etsa phetoho. Mathoasong a selemo sa 2011 ke ile ka ea thupelong ea litaba tsa leano la tekano la SADC, e neng e hlophisitsoe ke Gender Links, Mateanong Community Council. E ne e le lekhetlo la ka la pele ke kopana le GL.Thupelo e ne e le bohlokoa haholo, le ho tseba ka leano lena le hore naha ea heso e le tekenetse. Re khothalelitsoe ho phatlalatsa tab tsena lipitsong tsa sechaba. Ke ka hona ke bileng le kabelo litabeng tsa GL le ho ba le monyetla oa ho itokisetza likhetho tse hlahlamang.

Ka bomalimabe, ha ke ka ba ka khona ho hlola, empa ke ntse ke tsoela pele ka tsebetso ea ho thusa bakuli metseng. Ke ntse ke tsoela-pele ho phatlalatsa molaetsa oa litaba tsa tekano hohlo lipitsong tsa ka le moo ke teaning le basali ba bang.

Lebitso - Mamojalefa Jonase; Quthing, Qomoqomong Community Council

Ke sehaoai, hape ke setho sa sehlopha sa tsehetso ea bakulang metseng, bana ba tlokotsing le likhutsana, metsofe le batho ba phelang le ts'oaetso.

Ho tloha ke le lilemo li 15, e sa le ke batla ho ba moetapele. Ke hopola hore batho ba ne ba tloetse hore ke mpuli ha ke bua batho baa mamela. Ho tloha moo ke ile ka ithuta hore kena le monyetla oa ho etsa phetoho, 'me ka ba setho sa mokha oa lipolotiki ho tloha tsona lilemong tseo ke sa le monyane.

Leeto le bile le lelele haholo, ebile le le thata moo motho a ileng a teana le liqholotso tse ngata.

Ha ke ntse ke sebetsa ka thata ho itokisetša likhetho tsa puso ea libaka, ha hona mohlang ke ileng ka fumana motho ea nkhothatsang. Batho ba bang ba ne re ke sebelisa moriana hore ke tle ke hlole. Taba tsena li ne li tsoa ho batho ba neng ba hlaha ka mekheng ea lipolotiki tsa bohanyetsi.

Ka la 3 Mphalane 2011, ke ne ke tseba hore Molimo o na le tsela eo a sebetsang ka eona. Nka se bolele thabo ea ka ka mor'a likhetho ha ho boleloa mabitso a basali ba fuoeng monyatla oa ho kena ka makhotleng a puos ea libaka. Mokha oa ka ene e le ona o hlotseng joale e le nna ea nang le tokelo ea ho fumana sebaka. Ke thabile haholo, ke lakatsa ho leboha batho bohle ba ke ntseng karolo likhethong tsena tsa puos ea libaka. Ka ho limo ho tsohle ke leboha ntate Molimo. Molimo a boloke Lesotho le Basotho.

Ntina Alinah Ngakane - Qacha's Nek, Tsoelikane Community Council

Ha ho etsoa phatlalatso ea likhetho tsa bobeli Lesotho, ke ile ka etsa qeto ea hore n keke ka hloloa ke monyetla ona. Ho bonahetseng ho le bohlokoa ho nna ke ha ho kongoa ts'ebetsong khekhehane e tl'o fa bo mme litulo tse mashome a mararo lekholong (30%) ka har'a makhotla a puso ea libaka. Ke ile ka fumana hona ho tlo mpha monyetla oa hore ke tle ke be emong oa litho tsa makhotla.

Ho tloha bo ngoaneng ba ka, e sa le ke lakatsa ho sebeletsa sechaba. Ke batla ho ba mosali ea pele oa ho ba tona -khlo ea Lesotho, joale ka qala ho ba le thahasello ea lipolotiki ho tloha selemong sa 2000, ha ke ntse ke le sekoalong, ken ka karolo litabeng tsa litlholosano tsa lingangisano ka taba le ho etsa lithuto tse kang tsa moruo le lipolotiki. Lintlha tse neng ho ngangisanoa ka tsona li ne li ama litaba tse etsahalang ka nako eo, joale tsa eketsa thahasello eaka ea ho kena lipolotiki. Ke setho se matla sa mocha oa lipolotiki oa Lesotho

Congress for Democracy (LCD) ka nako e fetang lemo tse tharo. Ke ile ka ikutloa kena le monyetla oa ho hlola likhetho tlas'a mokha oa heso oa LCD. Ha ke fumana hore ke khothalelitsoe basaling ba ka fumanang litulo tse khethetsoeng, ha nkaba ka hana monyetla ona.

Ka selemo sa 2011, ke ile ka kena thupelo e neng e tsoeroe ke Gender Links moo ke ileng ka fumana matla a ho emela likhetho ke le mosali. Ke ile ka fumana matla ka bolella batsoali ka seo ke ithutileng sona thupelong. Ba ile ba bonahal ba utloisisa litaba tsena le ho amohela seo ke ba bolellang sona. Ho tloha nakong eo bophelo baka bo chenchile. Ha ke sa lamella ho khetholloa, ke motlotlo ka ts'ebetso ea batsoali ba ka. Kei le ka qalella ho sebetsa ka thata lipolotiking ka ba ka khetheloa likomiting tsa mocha ka lemo tsena tse peli. Ke ile ka fumana litsebo tse ngata. Ka selemo sa boraro, ke ile ka khethoa ke le mongoli oa lebatooa mokheng oa heso, moo ke ileng ka sebetsa ka thata ho I matlafatsa. Mosebetsi o ile oa ba mogata ka ha joale ke ne ke tlameha ho ngola le ho tsamaisa mangolo ho litho. Le ha ho le joalo mokhoa oa ho tsamaea ka noako tse ling on o ba thata haholo ke be ke sebelise chelete ea ka ho phetha mosebetsi. Empa ke ile ka tiisetša hobane ke rata ts'ebetso eaka ea ho nka karolo lipolotiking le hoja hona ho ne ho hlopha batsoali baka. Ka nako tsohle ha ke tetebetse maikutlo ke hlaboloha ka mor'a ho ea lithupelong tsa mokha.

Ke ile ka fumana monyetla oa ho ba setho sa lekhetho la puso ea libaka ka fumana monyetla ka litulo tse khethetsoeng basali. Ha mmoho le motho ea khethiloeng tlasa mokha oa PFD re sebetsa ka thata ho bokella litlhoko tsa sechaba metseng ea rona. Re rala le phano ea litsa 'moho.

Ke khothatsoa haholo ke ts'ebetso ea basali ba kang 'M'e Ponts'o Sekatle, Letona la Lekala la Puso ea Libaka le Borena. Ke hlokomela matla ao a nang le ona e le mosali e bile e le moeta-pele ea sebetsang mosebetsi e matla haholo moo litebello tsa batho li phahameng haholo. Thahasello le sebete seo a nang le sona li mpha matla le ho nkhothatsa haholo hoo ka nthusang ho etsa phetoho maphelelong a batho.

Bakeng sa litaba tse ling kopana le:

Malepota Mafeka Mookameli Gender Links Lesotho
 Nomoro ea mohala: 00266 22 316 755
 Email: leslocalgvt@genderlinks.org.za
 Websites: www.genderlinks.org.za

www.sadcgenderprotocol.org

Aterese: 4th Floor Christie House, Maseru 100. Lesotho

